

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสบการณ์ด้านจิตใจของมารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological study) และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามประเด็น ครอบคลุมเกี่ยวกับประสบการณ์การยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมของมารดา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเตรียมตัวก่อนการเก็บข้อมูล
 - 1.1 การเตรียมตนเองก่อนการเก็บข้อมูล
 - 1.2 การเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
2. การศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.1 ผู้ให้ข้อมูลและเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล
 - 2.2 พื้นที่ศึกษา
 - 2.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3.1 ขั้นตอนการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูล
 - 2.3.2 ขั้นตอนการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล
 - 2.3.3 ขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล
7. จริยธรรมในการวิจัยและการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล
โดยมีรายละเอียดในการเตรียมตัวแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมตัวก่อนการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมก่อนการเก็บข้อมูล เพื่อให้การวิจัยดำเนินการถูกต้องตามกระบวนการวิจัยและได้ผลที่มีความน่าเชื่อถือได้ โดยแบ่งเป็นการเตรียมความพร้อมตนเองก่อนการเก็บข้อมูล และการเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 การเตรียมตนเองก่อนการเก็บข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยคือเครื่องมือหลักในการเข้าไปสัมผัสกับผู้ให้ข้อมูล โดยตรงผ่านการพูดคุย สัมภาษณ์ สังเกตและการปฏิบัติตนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครอบคลุมและเชื่อถือได้ (อารีย์วรรณ อ่วมธานี, 2549) ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องเตรียมความพร้อมก่อนลงสนามการวิจัย โดยมีขั้นตอนการเตรียมตนเอง ดังต่อไปนี้

1.1.1 การเตรียมความพร้อมของผู้วิจัยด้านความเข้าใจเกี่ยวกับการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ด้านจิตใจของมารดาที่ยกให้เป็นบุตรบุญธรรม การวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นแนวทางในการวางแผนการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีการวิจัย

1.1.2 การเตรียมความพร้อมของผู้วิจัยด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา โดยผู้วิจัยทบทวนเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา และลงทမ်းเขียนเรียนในรายวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2551 รวมทั้งขอรับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1.2 การเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.2.1 ตัวผู้วิจัย เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้มาได้ซึ่งประสบการณ์ที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด ผู้วิจัยจึงต้องเป็นผู้ดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง โดยอาศัยเครื่องมือประกอบอื่นๆ

1.2.2 เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกบทสนทนาของผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ตรงตามที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลไว้ และทำให้ข้อมูลที่ได้อาจสามารถตรวจสอบได้

1.2.3 แบบบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยจะบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นขณะดำเนินการสัมภาษณ์หรือบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่ไม่สามารถบันทึกได้ด้วยเครื่องบันทึกเสียง

1.2.4 แนวทางการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ด้านจิตใจของมารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ซึ่งมีแบบมีแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guideline) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายละ 1 ครั้งละ 40 ถึง 120 นาที แนวทางการสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มการสัมภาษณ์ ขั้นเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษา และขั้นยุติการสัมภาษณ์

การสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์ โดยกำหนดลักษณะคำถามให้ครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเป็นหลัก แนวคำถามการสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด มีประเด็นกว้างๆ ที่สามารถปรับได้ตามสถานการณ์และข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองได้อย่างอิสระ โดยผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านงานวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 1 ท่าน และนักสังคมสงเคราะห์ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม จำนวน 1 ท่าน (ภาคผนวก ข หน้า 106) โดยขั้นตอนการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นเริ่มต้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้คำถามอุ่นเครื่องซักถามเกี่ยวกับเรื่องทั่วไป ก่อนที่จะเข้าถึงคำถามหลักเพื่อสร้างสัมพันธภาพและบรรยากาศที่ดีให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความคุ้นเคย และเริ่มเกิดความไว้วางใจ เช่น ท่านพอจะแนะนำให้ผู้วิจัยได้รู้จักท่านมากขึ้นสักหน่อยได้ไหมคะ

ขั้นเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยเริ่มเข้าสู่คำถามหลักที่นำไปสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษา เช่น ขอให้ท่านบรรยายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นใจในของท่าน เมื่อท่านตัดสินใจยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม

ขั้นการยุติการสัมภาษณ์ เมื่อถึงกำหนดเวลาที่ได้ตกลงไว้กับผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มเปลี่ยนหัวข้อสนทนาไปเป็นเรื่องทั่วไปไปพร้อมกับเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวในสิ่งที่ต้องการพูดเพิ่มเติม โดยมีแนวคำถาม เช่น ท่านมีเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับประสบการณ์ของท่านในเรื่องนี้ที่อยากจะเล่าให้ฟังอีกไหมคะ

โดยมีรายละเอียดของแนวคำถามในการสัมภาษณ์ในภาคผนวก ก (หน้า 104)

2. การศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลและการเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในการวิจัยครั้งนี้ คือ มารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม จำนวน 6 ราย ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อที่จะได้ผู้ให้ข้อมูลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง และตรงประเด็น ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังต่อไปนี้

1. เป็นมารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม
2. เป็นมารดาที่ได้ดำเนินการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมโดยผ่านสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือ องค์การสวัสดิภาพเด็ก

3. สม่ครใจในการเข้าร่วมการวิจัย

4. สามารถพูดคุย สื่อสารและเข้าใจภาษาไทยได้ดี

ผู้วิจัยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะพื้นฐานทางประชากรหลากหลาย เช่น อายุ ระยะเวลาในการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส เป็นต้น เพราะผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันย่อมมีความคิด ความรู้สึก ต่อการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมที่แตกต่างกัน การเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะพื้นฐานทางประชากรหลากหลายนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประสบการณ์การยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมของมารดากลุ่มนี้ได้อย่างแท้จริง

ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นมารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม มีเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธจำนวน 5 รายและอีก 1 รายนับถือศาสนาคริสต์ มีอายุระหว่าง 15 ถึง 40 ปี ประกอบอาชีพค้าขาย พนักงานดูแลความสะอาด พนักงานโรงแรม นักเรียน รับจ้างทั่วไป พนักงานประกอบอาหาร

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1,2,3,4, และ 6 ดำเนินการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมผ่านสหทัยมูลนิธิ ซึ่งมูลนิธิได้สรรหาครอบครัวบุญธรรมชาวต่างชาติให้แก่บุตรของผู้ให้ข้อมูล ส่วนผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 ดำเนินการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมผ่านสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยผู้ให้ข้อมูลยกลูกให้กับบิดามารดาบุญธรรมชาวไทยซึ่งเป็นผู้ที่รู้จักกับพี่สาวของผู้ให้ข้อมูลอยู่ก่อนแล้ว ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดได้ดำเนินการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมแบบสมบูรณ์ คือความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาโดยกำเนิดของบุตรบุญธรรม ทั้งสิทธิ์และหน้าที่ถูกตัดขาดจากบุตรบุญธรรม แต่ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดก็มีโอกาสที่จะได้รับรู้ข่าวคราวความเป็นอยู่บุตร ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรายได้รับการใส่รหัส ID (Identification) แทนการใช้ชื่อและนามสกุลจริงข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 6 ราย แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

แสดงข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลัก จำแนกตามรายบุคคล

ID	อายุ (ปี)	ศาสนา	อาชีพ	ระยะเวลาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม/ ปี	ลำดับบุตรที่ยกให้เป็นบุตรบุญธรรม	อายุของบุตรในขณะที่ยกให้เป็นบุตรบุญธรรม/ ปี	วิธีการดำเนินการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม
1	40	พุทธ	ค้าขาย	17	คนที่ 1	2	ยกผ่านสหทัยมูลนิธิ
2	33	พุทธ	พนักงานดูแลความสะอาด	13	คนที่ 3	3	ยกผ่านสหทัยมูลนิธิ
3	40	พุทธ	พนักงานโรงแรม	13	คนที่ 3	1	ยกผ่านสหทัยมูลนิธิ
4	15	คริสต์	นักเรียน	1.4	คนที่ 1	2	ยกผ่านสหทัยมูลนิธิ
5	39	พุทธ	รับจ้างทั่วไป	0.6	คนที่ 6	0.6	ยกผ่านพม.*
6	40	พุทธ	พนักงานประกอบอาหาร	1.6	คนที่ 3	0.9	ยกผ่านสหทัยมูลนิธิ

หมายเหตุ: พม.* หมายถึง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2.2 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา (setting) ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.2.1 สหทัยมูลนิธิ ตั้งอยู่เลขที่ 850/33 ถนนสุขุมวิท 71 แขวงต้นเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกสหทัยมูลนิธิเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากสหทัยมูลนิธิเป็นองค์การสวัสดิภาพเด็กเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการเพื่อให้มีการรับเด็กไทยเป็นบุตรบุญธรรมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และเริ่มดำเนินงานโครงการครอบครัวบุญธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลา 24 ปี จึงเป็นหน่วยงานที่มีมารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมจำนวนเพียงพอต่อการเก็บข้อมูล นอกจากนี้บุคลากรในหน่วยงานยังมีความยินดีให้ความอนุเคราะห์ในการค้นหาผู้ให้ข้อมูล

สหทัยมูลนิธิดำเนินงานโครงการด้านการรับบุตรบุญธรรม โดยแบ่งออกเป็น 2 โครงการ คือ โครงการครอบครัวบุญธรรม (Adoption Program) และโครงการบริการหลังการรับเด็ก

เป็นบุตรบุญธรรม (Post Adoption Services) (รายงานประจำปี 2552 สหทัยมูลนิธิ, ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

1. โครงการครอบครัวบุญธรรม (Adoption Program) ได้ให้บริการ ดังต่อไปนี้

1) บริการข้อมูลแก่ครอบครัวชาวไทย และ ชาวต่างชาติที่ต้องการรับทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

2) บริการเป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างครอบครัวบุญธรรมกับครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวที่แท้จริงในกรณีที่ต้องการทราบข่าวเกี่ยวกับเด็กหรือการที่เด็กอยากทราบเรื่องราวภูมิหลังของตน

3) การประเมินความเหมาะสมของเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ต้องการครอบครัวบุญธรรม โดยทางมูลนิธิจะเข้าไปประเมินสภาพเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ต้องการจัดหาครอบครัวบุญธรรม พร้อมทั้งการเยี่ยมเยียนเด็กและการติดตามพัฒนาการเป็นระยะ

องค์กรต่างประเทศที่ให้ความร่วมมือในการจัดหาครอบครัวบุญธรรม ได้แก่

1) Holt International Children's Services (USA)

2) Children of the World (Norway)

3) Save the Children Finland (Finland)

4) Adoption Centre (Sweden)

2. โครงการบริการหลังการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (Post Adoption Services) ได้ให้บริการ ดังต่อไปนี้

1) เป็นสื่อกลางซึ่งให้เด็กที่เดินทางไปอยู่กับครอบครัวบุญธรรมได้ติดต่อกับครอบครัวอุปการะและครอบครัวแท้จริง

2) จัดโครงการกลับสู่มาตุภูมิ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กซึ่งไปอยู่กับครอบครัวบุญธรรมได้เดินทางกลับมารู้จักบ้านเกิดของตน และมีโอกาสได้พบปะเยี่ยมเยียนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง

3) เปิดโอกาสให้มารดาที่แท้จริงตลอดจนบุคคลภายในครอบครัวของเด็กที่เดินทางไปอยู่กับครอบครัวบุญธรรม ได้ติดต่อทราบข่าวคราวของเด็กผ่านสื่อต่างๆ อาทิเช่น จดหมาย ภาพถ่าย และของขวัญในโอกาสต่างๆ ซึ่งการติดต่อในลักษณะนี้จะต้องได้รับการยินยอมจากทั้งสองฝ่าย

การบริการของทางมูลนิธิที่กล่าวมาข้างต้นนี้ สิ่งสำคัญ คือ การที่มูลนิธิได้พยายามหาภาพเรื่องราวที่เกิดขึ้นต่างๆ ในอดีตของเด็กมาปะติดปะต่อกับภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เพื่อให้เด็กได้ค้นหาความเป็นจริงของตนเอง

2.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.3.1 ขั้นตอนการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูล

การได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยทำการค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลักตามคุณสมบัติที่กำหนด ด้วยการดำเนินการ 2 วิธี ได้แก่

1. การค้นหาผู้ให้ข้อมูลโดยการขอความร่วมมือจากบุคลากรของสหทัยมูลนิธิ ที่ปฏิบัติงานด้านการรับบุตรบุญธรรม เริ่มจากผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือ ค้นหาผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลจากคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังผู้บริหารสหทัยมูลนิธิ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย โดยทำหนังสือขออนุญาตอย่างเป็นทางการ

เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยจึงเข้าพบบุคลากรในสหทัยมูลนิธิ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม เพื่อแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การดำเนินการวิจัย และขอความร่วมมือในการเป็นผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูล (Gatekeeper) อำนวยความสะดวกในการค้นหาผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ สํารวจจำนวน ความเป็นไปได้ในการเข้าถึงผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูล และความเป็นไปได้ของผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลในการให้ความร่วมมือในการวิจัย ซึ่งพบว่าบุคลากรในหน่วยงานยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการเป็นผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลทั้งสิ้น 2 ราย และพบว่าผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 5 ราย

2. การค้นหาผู้ให้ข้อมูลโดยการขอความร่วมมือจากบุคลากรประจำ

โรงพยาบาลรัฐบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นผู้ที่รู้จักกับผู้วิจัยอยู่แล้ว ทำการติดต่อประสานงานกับบุคลากรในสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ปฏิบัติหน้างานด้านการรับบุตรบุญธรรม เพื่อขอความร่วมมือในการเป็นผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูล (Gatekeeper) อำนวยความสะดวกในการค้นหาผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูล เมื่อได้รับความร่วมมือ ผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลจึงค้นหารายชื่อมารดาได้ที่ยกมอบบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมผ่านสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในจังหวัดดังกล่าวจากทะเบียนประวัติ ผู้วิจัยจึงทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง คือ เป็นมารดาที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง เนื่องจากการเดินทางจากกรุงเทพมหานครไปยังจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระยะทาง 630 กิโลเมตร และการเดินทางจากอำเภอเมืองไปยังอำเภอเมืองรอบนอกมีระยะทางกว่า 30 ถึง 100 กิโลเมตร ซึ่งมีระยะทางห่างไกลจากอำเภอเมือง และผู้วิจัยไม่มีความชำนาญเส้นทางในจังหวัดดังกล่าวจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง

จากนั้นผู้วิจัยเดินทางไปยังจังหวัดดังกล่าวโดยรถโดยสารประจำทาง เพื่อทำการติดตามค้นหามารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง ซึ่งผู้วิจัยพบมารดาของผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูล 1 รายตามที่อยู่ในทะเบียนประวัติ จากการพูดคุยเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่า มารดาของผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกใจที่จะให้บุตรสาวของตนเองเข้าร่วมการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยไม่พบผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลรายอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองตามที่อยู่ที่ปรากฏในทะเบียนประวัติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในเขตอำเภอใกล้เคียงกับอำเภอเมือง แล้วจึงเดินทางไปพบผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูล ซึ่งการเดินทางจากอำเภอเมืองไปจังหวัดดังกล่าวมีระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร จากการพูดคุยเบื้องต้นก่อนทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกใจที่จะเข้าร่วมการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้เข้าร่วมการวิจัยคนดังกล่าว

เมื่อผู้วิจัยไม่สามารถติดตามผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองได้ ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลประสานงานกับบุคลากรของสำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ปฏิบัติงานอยู่นอกเขตอำเภอเมือง เพื่อทำการค้นหาผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองรายอื่นๆ ซึ่งพบมารดาที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลจำนวน 1 ราย เนื่องจากผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลไม่มีหมายเลขโทรศัพท์ส่วนตัว ผู้วิจัยจึงขออนุเคราะห์จากบุคลากรของสำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการเดินทางไปพบกับผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย เมื่อผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีเข้าร่วมการวิจัย บุคลากรท่านดังกล่าวจึงโทรศัพท์ติดต่อกับผู้วิจัยและให้ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยอีกครั้งหนึ่งกับผู้เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เมื่อผู้เข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลยืนยันเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจึงทำการนัดหมาย วันและเวลาในการสัมภาษณ์ตามผู้ให้ข้อมูลสะดวก

2.3.2 ขั้นตอนการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล

1. การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1,2,3,4 และ 6 เริ่มต้นจากผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูล ผู้ที่เป็นบุคลากรของสหทัยมูลนิธิ ทำการติดต่อสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูล รายที่ 1,2,3,4, และ 6 โดยชี้แจงรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย ผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูล จะทำการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ตามความความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล

โดยผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1, 2 และ 4 สะดวกที่จะให้การสัมภาษณ์ที่สหทัยมูลนิธิ ซึ่งขั้นตอนการทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 ราย มีความคลึงคล้ายกัน โดยเริ่มต้นจากผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลได้แจ้งกำหนดการในการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ตามวัน เวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกใจให้ผู้วิจัยทราบ เมื่อผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลเดินทางมาถึงยังมูลนิธิ ผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่

แหล่งข้อมูลได้จัดห้องประชุมของมูลนิธิใช้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากที่ผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 พร้อมกับอธิบายรายละเอียดของการวิจัยคร่าวๆ ให้ผู้ข้อมูลทราบ จากนั้นผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลจึงให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามลำดับ ผู้วิจัยให้มาพบกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อชี้แจงรายละเอียด และถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 และ 6 มีขั้นตอนการทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมีความคล้ายคลึงกัน เริ่มต้นจากผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลได้ติดต่อผู้ให้ข้อมูลในเบื้องต้นเกี่ยวกับความร่วมมือในการวิจัย จากนั้นเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลจึงให้หมายเลขโทรศัพท์ของผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย เพื่อทำการนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง

โดยผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 มีความสะดวกใจที่จะทำการสัมภาษณ์ ณ ที่พักของตนเอง ใน จังหวัดทางภาคตะวันออก ผู้วิจัยจึงได้เดินทางไปยังที่พักของผู้ให้ข้อมูลโดยรถโดยสารประจำทาง ซึ่งที่พักของผู้ให้ข้อมูลมีลักษณะเป็นห้องเช่า ผู้คนไม่พลุกพล่านเนื่องจากช่วงเวลาทำการสัมภาษณ์เป็นช่วงที่ผู้พักอาศัยต่างออกไปทำงาน ทำให้สถานที่เงียบสงบเหมาะแก่การสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 มีความสะดวกใจที่จะทำการสัมภาษณ์ ณ ห้างสรรพสินค้าแห่งใหญ่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้เลือกร้านอาหารภายในห้างสรรพสินค้าเป็นสถานที่ในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า แม้ว่าจะช่วงเวลาทำการสัมภาษณ์จะไม่มีผู้มารับประทานอาหารภายในร้านอาหารดังกล่าวมากนัก แต่ก็ยังคงมีเสียงผู้มารับประทานอาหารแทรกเข้ามาเป็นระยะๆ อาจทำให้สมาธิในการพูดคุยของผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัยลดลงบ้าง และผู้ให้ข้อมูลอาจจะไม่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่างๆอย่างเต็มที่

2. การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 เริ่มต้นจากผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ปฏิบัติงานประจำอำเภอในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำการติดต่อสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย โดยชี้แจงรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย ผู้นำผู้วิจัยเข้าสู่แหล่งข้อมูลจึงได้โทรศัพท์มายังผู้วิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยได้พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรงกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิเคราะห์อีกครั้ง แต่เนื่องจากระยะห่างจากบ้านของผู้ให้ข้อมูลมายังอำเภอมียะระยะทางประมาณ 100 กว่ากิโลเมตร และผู้วิจัยไม่มีความคุ้นเคยในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงขอความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลให้เดินทางมาพบกับผู้วิจัยที่โรงพยาบาลของรัฐในอำเภอเมือง เพื่อทำการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยก็มีความยินดีที่จะเดินทางมาพบกับผู้วิจัยตามสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้ ในวัน เวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก โดยสถานที่ที่ใช้ในการ

สัมภาษณ์เป็นบ้านพักบุคลากรที่ทำงานในโรงพยาบาล และตั้งอยู่ในเขตโรงพยาบาล เหมาะแก่การทำการสัมภาษณ์เนื่องจากมีความเป็นส่วนตัว ไม่ถูกพาดพิงด้วยผู้คน เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจึงได้มอบค่าเดินทางและค่าตอบแทนในการเข้าร่วมการวิจัยให้แก่ผู้ให้ข้อมูล

2.3.3 ขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ตามขั้นตอนซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยแนะนำตนเอง พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดของการวิจัยในครั้งนี้ให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจ ได้แก่ ชื่อโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกขณะสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตรงตามกับผู้ให้ข้อมูลได้ให้สัมภาษณ์ ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 1 ถึง 1.30 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยจะนำข้อสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องตามที่ได้ให้สัมภาษณ์ อีกทั้งให้ผู้ให้ข้อมูลเสนอแนะเพิ่มเติมหากข้อมูลยังไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยอธิบายเหตุผลที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับเลือกเข้าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ความสำคัญและคุณค่าของข้อมูลที่จะได้รับจากผู้ให้ข้อมูล

2. ผู้วิจัยอธิบายความเคร่งครัดในการพิทักษ์และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลจะนำมาถอดเทปเป็นตัวอักษรและจะไม่มีการบินทักชื่อ นามสกุลที่แท้จริงของผู้ให้ข้อมูลลงในแถบบันทึกเสียงหรือบันทึกอยู่ในข้อมูล แต่จะใช้รหัสตัวเลขหรือนามสมมติแทนผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะเป็นผู้เก็บแถบบันทึกเสียงและข้อมูลเหล่านั้นไว้ในตู้เหล็กปิดกุญแจเพื่อไม่ให้ผู้อื่นเข้าถึงได้และจะทำลายแถบบันทึกเสียงทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย ผู้วิจัยจะไม่มี การพิมพ์เผยแพร่หรือเปิดเผย ชื่อ นามสกุล ตลอดจนข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ ที่จะเปิดเผยถึงผู้ให้ข้อมูลหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องแก่สาธารณชน หากมีการเสนอผลการวิจัยจะนำเสนอเฉพาะเชิงวิชาการและนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น โดยไม่มีข้อมูลใดในรายงานการวิจัยที่จะสามารถระบุถึงผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสามารถเลือกไม่ตอบคำถามใดๆ ที่รู้สึกไม่สะดวกใจ หรือยุติการให้ความร่วมมือในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้นต่อผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นขณะสัมภาษณ์และในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึก สะเทือนใจหรือไม่สบายใจใด ๆ อันเนื่องมาจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะส่งต่อผู้ให้ข้อมูลไปยังหน่วยงานที่ให้บริการช่วยเหลือการปรึกษาด้านจิตใจ เช่น โรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน สถานีอนามัย หรือ หน่วยงานต่างๆ ที่ให้บริการการปรึกษาด้านจิตใจใกล้บ้านผู้ให้ข้อมูล เป็นต้น

3. จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านเอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และผู้วิจัยจะสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัยของผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เมื่อผู้ให้

ข้อมูลยืนยันความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจะขอให้ผู้ให้ข้อมูลลงนามแฝงหรือประทับลายนิ้วมือในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

4. ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยและความวางใจกับผู้ให้ข้อมูล เริ่มจากการพูดคุยในเรื่องทั่วไป หลังจากผู้วิจัยเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อมให้การสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยสังเกตจากสีหน้า ท่าทางของผู้ให้ข้อมูล และการสอบถามความสมัครใจในการสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง ผู้วิจัยจึงเข้าสู่ประเด็นการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เริ่มต้นจากคำถามอุ่นเครื่อง จากนั้นจึงเข้าสู่คำถามหลักตามแนวคำถามการสัมภาษณ์ที่ได้เตรียมไว้

5. เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลครบตามประเด็นที่ต้องการ ครบกำหนดเวลาที่ได้ชี้แจงให้กับผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะยุติการสัมภาษณ์และเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยภายหลังการสัมภาษณ์

6. ผู้วิจัยแสดงความขอบคุณผู้ให้ข้อมูล ที่เสียสละเวลาในการให้สัมภาษณ์และที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย พร้อมกับย้ำให้ผู้ให้ข้อมูลทราบถึงการพิทักษ์และการรักษาความลับของข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง ผู้วิจัยทำการนัดหมายในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไปและชี้แจงการกลับมาหาผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการ ดังนี้คือ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ด้านจิตใจของมารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยสังเกต ลักษณะสีหน้า ท่าทาง อารมณ์ในการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูลในขณะที่ให้การสัมภาษณ์

3. การบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลให้การสัมภาษณ์ บรรยายกิริยาท่าทาง ลักษณะสีหน้า อารมณ์ในการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูลในขณะที่ให้การสัมภาษณ์ การบันทึกคำให้สัมภาษณ์ หรือจดบันทึกข้อมูลอื่นๆ ที่ไม่สามารถบันทึกได้ด้วยเครื่องบันทึกเสียง (อารีย์วรรณ อ่วมธานี, 2549)

4. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2553 ถึง 9 มีนาคม พ.ศ. 2554 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (ID 1 ถึง 6) คนละ 1 ครั้ง โดยวันที่ทำการสัมภาษณ์ และระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน สามารถแจกแจงได้ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2

วันที่ทำการสัมภาษณ์ และระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย

ID	วันที่ทำการสัมภาษณ์	ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์
1	19 กันยายน 2553	1 ชั่วโมง 30 นาที
2	24 กันยายน 2553	40 นาที
3	22 พฤศจิกายน 2553	1 ชั่วโมง
4	7 ธันวาคม 2553	40 นาที
5	5 กุมภาพันธ์ 2554	40 นาที
6	11 มีนาคม 2554	1 ชั่วโมง 30 นาที

ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ดังที่แสดงในตารางที่ 2 เป็นระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ที่ไม่รวมระยะเวลาในการสร้างสัมพันธภาพก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เวลาสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลประมาณ 30 ถึง 40 นาที หรือผู้วิจัยเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อมในการสัมภาษณ์ จากการสังเกตลักษณะสีหน้า ท่าทาง อารมณ์ในการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูลแล้วจึงเริ่มต้นทำการสัมภาษณ์

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลทำการสัมภาษณ์บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม จำนวน 2 ท่าน โดยบุคลากรท่านแรกทำการสัมภาษณ์ในวันที่ 9 มีนาคม 2554 ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ 1 ชั่วโมง และบุคลากรท่านที่ 2 ทำการสัมภาษณ์ในวันที่ 11 มีนาคม 2554 ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ 1 ชั่วโมง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนต่อไปนี้

5.1 ผู้วิจัยถอดความจากเทปบันทึกการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดแบบคำต่อคำ (Verbatim) ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลโดยการอ่านบันทึกการถอดความพร้อมกับการฟังเครื่องบันทึกเสียงซ้ำ

5.2 ผู้วิจัยอ่านบทสัมภาษณ์หลายๆ ครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจ จากนั้นผู้วิจัยทำการใส่รหัสความ (Coding) จากข้อความในบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาออกมา

5.3 นำรหัสที่ได้จากการถอดความมาจัดเป็นประเภท (Category) หรือบางครั้งเรียกว่าประเด็นย่อย (Subtheme) แล้วทำการสรุปรวมประเภทของเนื้อหาหรือประเด็นย่อยมาสรุปเป็นประเด็นหลัก (Theme)

6. การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Trustworthiness)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล ได้แก่ ความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Credibility) ความสามารถในการยืนยัน (Confirmability) และ การถ่ายโอนข้อมูล (Transferability) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

6.1.1 ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม และข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความสอดคล้องกัน

6.1.2 ผู้วิจัยมีการตรวจสอบการดำเนินการวิจัยและผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer debriefing) ซึ่งได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยผู้วิจัยเริ่มจากการนำข้อมูลที่บันทึกได้จากการถอดความแบบคำต่อคำ การใส่รหัสความเบื้องต้นไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบการสัมภาษณ์และการใส่รหัสความ แล้วนำคำแนะนำที่ได้รับมาปรับปรุงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป และระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเป็นระยะๆ หลังจากที่ข้อมูลอิ่มตัว ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อสรุปที่ได้ทั้งหมดไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบและปรับปรุงตามคำแนะนำ

6.1.3 ผู้วิจัยนำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 ราย ตรวจสอบความถูกต้อง (Member checking) พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล หรืออธิบายเพิ่มเติมในกรณีที่ข้อมูลไม่ชัดเจนและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่ครบ

6.2 ความสามารถในการยืนยัน

6.2.1 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบได้ โดยเริ่มจากการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกเสียง การถอดความการสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ จากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลโดยการอ่านบันทึกการถอดความพร้อมกับการฟังเครื่องบันทึกเสียงซ้ำ

6.2.2 ผู้วิจัยใช้วิธีการอ้างอิงคำพูด (Direct quotes) ของผู้ให้ข้อมูลในการนำเสนอข้อมูล โดยใช้ถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด เมื่อมีความจำเป็นต้องตัดคำพูดบางคำของผู้ให้ข้อมูลไป ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการกระทำเพื่อให้มีการสื่อความหมายที่กระชับชัดเจนขึ้น โดยที่ความหมายเดิมไม่เปลี่ยนแปลง โดยคำพูดของผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล

6.2.3 ผู้วิจัยทำการบันทึกภาคสนาม โดยจดรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใจขณะให้ผู้ให้ข้อมูลให้การสัมภาษณ์ เช่น บันทึกอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ให้ข้อมูลในขณะที่ให้การสัมภาษณ์ เพื่อใช้การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับบันทึกการถอดความการสัมภาษณ์

6.2.4 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การใส่รหัสความ (Coding) การจัดประเภท (Category) การสรุปประเด็นหลัก (Theme) ต่างๆ มาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

6.3 การถ่ายโอนข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการถ่ายโอนข้อมูลไปยังประชากรกลุ่มอื่น แต่อาจนำผลการวิจัยไปปรับใช้กับกลุ่มประชากรที่มีบริบทใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้แก่ มารดาที่ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการนำผลการวิจัยไปใช้ของผู้อ่านผลงานวิจัย

7. จริยธรรมในการวิจัยและการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลดังนี้

7.1 การวิจัยครั้งนี้ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2553

7.2 ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามความสมัครใจ โดยขอความร่วมมือความร่วมมือจากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการรับบุตรบุญธรรม สอบถามความสมัครใจผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลในการเข้าร่วมการวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยได้คำนึงถึงจริยธรรมและสิทธิของผู้ที่คุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ เพราะตามกระบวนการกฎหมายไม่อนุญาตให้ผู้ใดโฆษณารูป ชื่อหรือข้อความใดซึ่งจะทำให้รู้จักตัวเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรม บิดามารดาที่แท้จริงหรือผู้ของเด็กที่เป็นบุตรบุญธรรม (พระราชบัญญัติรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม, 2522) ดังนั้นการยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมสำหรับบุคคลกลุ่มนี้อาจเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนหรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความลับ การวิจัยครั้งนี้อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลกลุ่มนี้ เช่น เกิดความรู้สึกสูญเสียความเป็นส่วนตัว หรือเกิดความรู้สึกสะเทือนใจเมื่อนึกถึงประสบการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงไม่เข้าถึงผู้ที่คุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลจนกว่าจะได้รับความยินยอมจากบุคคลเหล่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือบุคลากรที่เกี่ยวข้องสอบถามความสมัครใจผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือในการทำวิจัย หากผู้ที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูลยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย บุคลากรในหน่วยงานจะแนะนำผู้ให้ข้อมูลได้รู้จักกับผู้วิจัย จากนั้นผู้วิจัยจะติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง และที่อยู่หรือหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ เพื่อนัดหมายทำการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการสัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงความสะดวกใจ ความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก

7.3 ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียด เกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่จะสัมภาษณ์ วัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ ขั้นตอนในการสัมภาษณ์ การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนาและการจดบันทึกขณะสนทนา ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง จำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ การนำข้อสรุปที่ได้จากการ สัมภาษณ์กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องตามที่ได้ให้สัมภาษณ์ สถานที่ที่ใช้ในการ สัมภาษณ์

7.4 การพิทักษ์และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล การทำลายแถบบันทึกเสียงเมื่อสิ้นสุด การวิจัย การไม่เปิดเผยชื่อนามสกุลหรือข้อมูลใดๆ ที่จะสามารถเกี่ยวข้องกับข้อมูลลงในแถบ บันทึกเสียงและบันทึกอยู่ในข้อมูล การใช้รหัสตัวเลขหรือนามสมมติแทนผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บ แถบบันทึกเสียงและข้อมูลเหล่านั้นไว้ในตู้เหล็กปิดกุญแจเพื่อไม่ให้ผู้อื่นเข้าถึงได้และทำลายแถบ บันทึกเสียงทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการวิจัย การใช้การนำข้อมูลเอกสารจากการสัมภาษณ์ไปอภิปราย เผยแพร่ในลักษณะข้อมูลโดยรวมและเฉพาะการนำเสนอทางวิชาการเท่านั้น ไม่มีการพิมพ์เผยแพร่ หรือเปิดเผย ชื่อ นามสกุล ตลอดจนข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ ที่จะเปิดเผยถึงผู้ให้ข้อมูลหรือบุคคลอื่นที่ เกี่ยวข้องแก่สาธารณชนและไม่มีข้อมูลใดในรายงานการวิจัยที่จะสามารถระบุถึงผู้ให้ข้อมูล

7.5 ผู้วิจัยอธิบายความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นขณะสัมภาษณ์และในกรณีให้ผู้ให้ข้อมูลเกิด ความรู้สึกสะเทือนใจ ความรู้สึกไม่สบายใจหรือภาวะอื่นๆ ขณะให้การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะยุติการ สัมภาษณ์และให้ช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ เช่น ผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ระบาย ความรู้สึกและรับฟังเรื่องราวของผู้ให้ข้อมูล คอยปลอบใจและให้กำลังใจเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลคลายจาก ความรู้สึกสะเทือนใจ ความรู้สึกไม่สบายใจนั้น และติดต่อหาหน่วยงานที่ให้บริการช่วยเหลือด้านจิตใจ เช่น โรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน สถานีนามัย หรือ หน่วยงานต่างๆ ใกล้บ้านผู้ให้ข้อมูล ที่ให้บริการ การปรึกษาด้านจิตใจ เป็นต้น หรือผู้วิจัยจะส่งต่อให้กับนักจิตวิทยาการปรึกษาเพื่อให้ท่านได้รับการ ช่วยเหลือในทันทีโดยจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้หรือผู้วิจัยอาจจะเป็นผู้ให้การปรึกษาแก่ท่านด้วย ตนเองหากอยู่ในระยะเวลาที่การวิจัยใกล้เสร็จสิ้นแล้ว

7.6 ผู้ให้ข้อมูลสามารถเลือกไม่ตอบคำถามใดๆ ที่รู้สึกไม่สะดวกใจ หรือสามารถยุติการให้ ความร่วมมือในขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้นต่อผู้ให้ข้อมูล

7.7 ผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านเอกสารข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และจะสอบถาม ความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัยของผู้ให้ข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลยืนยันความสมัครใจในการเข้าร่วม การวิจัย ผู้วิจัยจะขอให้ผู้ให้ข้อมูลลงนามแผ่นหรือประทับลายนิ้วมือในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Informed consent form) ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ และมีการเก็บใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยหรือ ข้อมูลต่างๆ ไว้อย่างปลอดภัย โดยเก็บไว้ในตู้เหล็กปิดกุญแจเพื่อไม่ให้ผู้อื่นเข้าถึงได้